

УДК 159.9/316.6:7.01

Осадча Л. В.
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова

КЛАБІНГ ЯК ПРОЯВ ГОРИЗОНТАЛЬНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ МОДЕЛІ У МОЛОДІЖНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Клубне життя є осередком сучасної молодіжної неформальної комунікації. Сам по собі цей феномен є доволі «демократичним», породженим саме міським способом життя та є проявом проактивної життєвої позиції сучасної молоді – зі сформованими життєвими запитами та очікуваннями. Всі ці характеристики разом об'єднуються поняттям «горизонтальної комунікації» у молодіжному середовищі. Варто детальніше зупинитися на кожній із окреслених характеристик. Клубна культура виникла у середині ХХ століття як реакція на ціннісні запити молоді, котра прагнула вже не просто виживати, а й самовиражатись. Клуб з простору для реалізації культурних та мистецьких практик перетворився на осередок формування нової молодіжної ідентичності – на засадах демократизму, волонтаризму, рівності.

Нові комунікативні практики, у формі флетингів та клубінгів, засвідчили потребу в особистому емоційному контакті співрозмовників, фоном чого ставало мистецтво: нові літературні та музичні жанри. Саме ці мистецькі «клуби за інтересами» й вивели тогочасні молодіжні шукання з культурного маргінесу на рівень мейнстріму.

***Ключові слова:** традиційна культура, «денна» та «нічна» культури, урбанізм, лімінальність, флетінг, клубінг.*

Осадчая Л. В. Клуббинг как проявление горизонтальной коммуникативной модели в молодежной среде *Клубная жизнь является средоточием современной молодежной неформальной коммуникации. Сам по себе этот феномен является достаточно «демократичным», спровоцированным переходом к городскому образу жизни. Он является проявлением проактивной жизненной позиции современной молодежи – со сформированными жизненными требованиями и ожиданиями. Все эти характеристики объединяются понятием «горизонтальная коммуникация» в молодежной среде. Стоит более детально остановиться на каждой из отмеченных характеристик. Клубная культура возникла в середине ХХ века как реакция на ценностные запросы молодежи, которая стремилась уже не просто выживать, но и самовыражаться. Клуб с пространства для реализации культурных и арт-практик превратился в очаг формирования новой молодежной идентичности – на принципах демократизма, волонтаризма и равенства.*

Новые коммуникативные практики, в форме флеттинга и клуббинга, засвидетельствовали потребность в личностном эмоциональном контакте собеседников, фоном чего было искусство: новые литературные и музыкальные жанры.

Именно эти творческие «клубы за интересами» и вывели те молодежные вопрошания из культурного маргинала на уровень мейнстрима.

Ключевые слова: традиционная культура, «дневная» и «ночная» культуры, урбанизм, лиминальность, флеттинг, клуббинг

Osadcha L. Clubbing as a manifestation of youth horizontal communication model
Night life is the focus of contemporary youth informal communication. By itself, this phenomenon is enough "democratic" and has been generated by the urban lifestyle. It demonstrates the proactive lifestyle of today's youth – their life demands and expectations. All these characteristics were comprised in the concept of "horizontal communication" demonstrated by young people. It is necessary to elaborate on each of the defined characteristics of the phenomenon of horizontal communication. Clubbing emerged in the middle of twentieth century as a reaction to requests for new values among young people. They wanted not just to survive but also to have an opportunity to express their individuality and originality. From the space for the cultural and artistic practices club has been transformed to a center for new youth identity forming - on the principles of democracy, voluntarism and equality.

New communicative practices in flatting and clubbing forms indicated the request for personal emotional contact between interlocutors, which resulted in form of the background art, new literary and musical genres. These art "clubs" lifted the youth value seeking from cultural margins to the mainstream level.

Key words: traditional culture, "day" and "night" culture, urbanism, liminality, flatting, clubbing

Клуб є осередком нічного життя, мистецьки наповненого дозвілля міської молоді. Остання переживає час у свій особливий, «штучний» спосіб. Для його глибшого усвідомлення варто звернутися до поняття часу, специфіки його маркування та переживання на прикладі традиційних культур, оскільки нічне дозвілля сучасної молоді є абсолютно протилежним феноменом. Тому з огляду на бінарний принцип у культурі, аби зрозуміти певний феномен, варто проаналізувати той, запереченням котрого він є.

Звернення до традиційної культури є напроцуд важливим та евристично актуальним, хоча тривалий час ставлення до усього традиційного було дещо зневажливим і поверховим. Як зазначає Ірина Сумченко, «...у ХХ столітті ситуація у гуманітарному знанні починає кардинально змінюватися: традиційну культуру оцінюють вже як глибинну основу будь-якого культурного утворення, деякі ж сучасні автори наголошують на її «реанімації», «ренесансі» в постмодерністську епоху, зокрема Р. Барт, Ж. Бодріяр, М. Мафесолі» [1, 304].

До традиційної культури коректно відносити культуру таких суспільств, в яких традиція розглядається як єдиний ефективний «механізм відтворення соціальних інститутів і норм, при якому підтримка останніх обґрунтовується, узаконується самим фактом їхнього існування у минулому» [2, 140]. Традиційна культура збагачує дослідника інформацією про тривалий історичний досвід формування усталених форм

співпраці, тлумачення світу, функціонування міфу й міфосвідомості, ролі ритуалу в суспільному житті.

Для представника традиційної культури (як типу, з акцентом на традиції та циклічності історії) кожен вчинок співвідносився з іншою символічною реальністю – реальністю духів, предків, богів. «Традиційне суспільство вважало життєво необхідним зв'язок із сакральним незмінним світом, який допомагає протистояти хаосу та який містить зразки «гарного» минулого, тобто в такий спосіб відбувається моральне оцінювання модусів часо-простору» [1, 304].

Так, маркування часу у традиційній культурі було орієнтованим на природні метеорологічні цикли та пов'язаний з ними режим праці. «Через парадигму річного циклу світ бачився людині як гранично упорядковане діяння, що складається із суворо послідовних, обов'язкових та явлених процесів і природних феноменів – зміна пір року, яка супроводжується тими самими кліматичними прикметами і природними явищами» [3, с. 116] Великі ритми уточнювалися, увиразнювалися меншими відтинками повторюваних процесів – місяцями, тижнями та днями. Звідси й планування циклів діяльній активності.

Традиційний робочий час включав лише освітлений період доби. Праця мала бути «видимою», відстежуваною, за нею приписувалися соціальні ролі й особистісні моральні характеристики. Діяльність була ритмічною та упорядкованою, вона отримувала обґрунтування у категоріях міфо- чи сакральної свідомості

Власне ніч, як період для сну, несвідомого стану, повного розслаблення, ніби випадала із життя, бо людина втрачала міфологічний горизонт самопокладання. А це заперечувало самі принципи її існування як істоти, котра знаходить виправдання у символічній реальності. Ніч заперечувала самі принципи впорядкованого існування. Вона його безжально розривала, зупиняла всі трудові процеси. Це той відтинок часу, що рівномірно членував людське життя, робив його парадоксально передбачуваним та узгодженим. Денний порядок відтіняв нічний хаос – прихисток для марень та містичних прозрінь.

Звичайна людина реалізовувала себе вдень, живучи в ньому інтенсивно, очікуючи чергового нічного «відключення». Темний період доби завжди асоціювався із забороненими діями та маргінальними соціальними агентами. Володарями ночі вважалися злодії, повії, бунтарі, чаклуни чи містики – люди, котрі не поміщалися в рамки унормованого життя. Тут не діяли соціальні ролі, кожен «нічний актор» доводив перевагу у своїй справі шляхом прямої дії, авторитету сили чи хитрості. Нічне життя не визнавало соціальних порядків, створених у режимі денної активності. Не даремно саме сюжет перевдягання масок на нічні та денні ліг в основу такого жанру, як пригодницький роман, коли соціально упосліджений герой виявляється «королем» опівнічних вулиць.

День та ніч, отже, були такою ж неодмінною дихотомією культури, як і добро та зло, мир і війна, молодість та старість і т.д. Однак буремність ХХ століття з його зміною соціальних порядків, заїдеологізованістю, відчайдушністю, грайливою нерозважливістю, протестністю вивело з тіні на всезагальний огляд приховані процеси нічного життя.

Нічний маргінес завжди породжував чи давав прихисток неординарним особистостям – революціонерам, юродивим, бунтівникам, еретикам, невизнаним геніям

чи митцям, які шукали своїх муз – тим, хто бачив слабкі сторони «денного порядку». У середині ХХ столітті саме ця протестність та непорядкованість починає постулюватися як простір свободи, вільного самовираження. Молодіжні субкультури (хіпі, растамани, бітники) перетворюють протестні рухи, екстравагантні естетичні смаки та розкуті дозвіллі практики на маркери якості свого життя. Вони «виходять на світло» і кидають виклик генеральній стратегії «денного порядку».

Головним чинником, що зумовив цей темпоральний та світоглядний переворот стало поширення міського способу життя. Сільська місцевість не мала нічного життя, його ритміка й динаміка цілковито визначалися денними трудовими процесами. Молодь могла «загулятися» допізна, однак цей відступ у режимі доби теж мав межі пристойності. Сільська спільнота є соціально прозорою й самоконтрольованою. А от міські вулиці уможлилювали анонімність. Тому нічна культура є майже тотожною поняттю міського способу життя.

Урбанізований простір існує у зовсім іншому робочому ритмі. Тут він відірваний від невідворотності природних та метеорологічних циклів. У місті є запит на символічний (художній, інформаційний) продукт. Для створення останнього важить лише особиста мотивація творця, його працездатність і талант. Міське життя з його, з першого погляду, анонімністю є благодатним середовищем для неординарних, непересічних людей. З іншого боку, ці міські диваки не чудуються дивацтвам інших, звідси – більша розкутість і толерантність міського соціального середовища. Таким чином, місто є апріорі демократичним, якщо мати на увазі під цим поняттям таку характеристику, як різноманітність думок та наявність вибору.

Із початку ХХ століття все чіткіше проглядається потреба у символічному продукуванні (ідеологій, маніфестів, світоглядних теорій, релігійних рухів, мистецьких практик), а отже життєві ритми все більше задаються творчими ритмами людської продуктивності.

Плюралізм думок, що все більше утверджувався після Другої світової війни, став підставою молодіжного групування. Так, для хіпі провідними стали ідеї ненасильства, вільної любові; для растаманів – расової рівності та містичного самопізнання через вживання марихуани та слухання музики у стилі регбі, бітники породили окремий мистецький рух. Домінуючими стали цінності самовираження, а не виживання.

У традиційних культурах факт самого виживання особи вказував на успішність її трудових зусиль. Вона працювала для пролонгування власного фізичного існування, а якщо воно доповнювалося ще й певним рівнем побутового комфорту, то особа вже здобувала соціальний статус. Таким чином, домінуючими були цінності виживання.

60-ті рр. «вибухнули» молодіжними субкультурами. Виявилось, що молодь – не пасивна вікова група, котра тільки «готується» до життя, навчаючись в університетах. Симптоматично, що бунти 60-х провадилися саме студентством – молодими міськими жителями, зануреними у освітню символічну реальність. Як соціокультурна група студенти є невизначеною категорією: часто це люди, котрі змінили місце проживання, приїхавши на навчання, у традиційній культурі вони вже були б повноцінними акторами трудового процесу, а навчаючись – перебувають на утриманні. Це група з явними лімінальними рисами, для котрої період навчання перетворюється на смугу випробувань

в штучно створених умовах навчального середовища. Останнє теж є латентно демократичним, оскільки до суб'єктів освітнього впливу висуваються «штучні» вимоги цього освітнього середовища – навчальні успіхи. Решта соціокультурних вимог лишаються, якщо не знівельованими, то мало значимими.

В молодіжному середовищі криза соціальної ідентичності набуває особливо загострених форм, що, на думку російського дослідника А. Н. Грязнова, обумовлено двома чинниками: «По-перше, психологічними особливостями самого студентського віку, його багатогранністю та складністю психологічних рис. Максималізм суджень, егоцентризм, критичність по відношенню до авторитетів, прагнення до утвердження своєї незалежності та оригінальності, підвищена навіюваність, конформізм по відношенню до однолітків, пік інтелектуальних та пізнавальних можливостей... По-друге, завищеними вимогами з боку соціального оточення...» [4, 117]

До періоду післявоєнних студентських бунтів молодь не розглядали як окрему суспільну групу (такою вона поставала з огляду на біографії та соціальне походження або враховуючи індивідуальні кар'єрні перспективи кожного по завершенні навчання). Спрацьовувала «денна» раціональність, орієнтована на порядок проходження етапів соціального ранжування. Цей феномен є проявом так званої «вертикальної комунікації». Остання орієнтована на інституційне унормування суспільного життя. Його впорядкованість забезпечується логікою бюрократії, раціоналізацією суспільних взаємодій і їх легітимацією через політико-правовий дискурс. Вертикальна комунікація знеособлює людину й чиновника. Як перша, так і другий комунікують з нормою, інструкцією, правилом. Актори знеособлюються, що і вводить їх в упорядкований простір суспільного життя.

Студентські ж бунти й актуалізація в тогочасному науковому дискурсі теми молодіжних субкультур засвідчили зміну акцентів комунікації. Лімінальна група почала консолідуватися й заявляти про спільну ідентичність, породжену саме цією лімінальністю. Бунтарі, а потім їх послідовники – представники молодіжних субкультур – протиставили офіційному дискурсу не нові цінності, врешті якщо й так, то вони з часом знівельовалися, а нові форми комунікації: спілкування обличчя-в-обличчя, спільне прослуховування музики або її творення, особисті історії, а не знеособлення суспільного дискурсу. Тогочасні молоді бунтарі не бажали виходити зі стану лімінальності, не бажали входити у вертикальний порядок суспільного життя. Вираженням цього стали вживання наркотиків, вседозволеність статевого життя, навколосвітні подорожі автостопом і т.д. З точки роз «вертикальної логіки» це маргінальні практики, з точки зору «лімінальної раціональності» – небажання виходити зі стану горизонтальної взаємодії, з її «олюдненим» обличчям. Внутрішній гуманізаційний стрижень тих подій виявився у поширенні пацифістського руху, у літературі бітників з моментами нищівного розвінчування офіційного світопорядку й «гамівних» закладів тощо.

Загалом, питанням горизонтальної комунікативної практики, як сфери свободи і цілковитої самореалізації людини, займалися представники політичної філософії (Ханна Арент, Юрген Габермас, Карл-Отто Апель, Поль Рікер). На їх думку, лише відкрита, фахова, аргументована комунікація є джерелом справжньої демократії та середовищем формування людини як істоти видової, вкоріненої у свободу й творчість. Ханна Арент у

роботі «Становище людини» зазначає: «Люди спокійно можуть жити без праці, вони можуть змушувати інших працювати на них, вони також можуть просто використовувати та насолоджуватись світом речей; життя експлуататора та рабовласника, як і життя паразита, несправедливе, але воно, звичайно, людське. Життя без мовлення та дії, – а це єдиний життєвий шлях, що серйозно не визнає жодних появ та зникнень у біблійному значенні слова, – буквально мертво для світу; воно перестає бути людським життям, оскільки не відбувається серед людей» [5, 135]. Таким чином, поряд з посиленням політичного акціонізму в середині ХХ століття (антирасистські, антивоєнні рухи), що є проявом саме горизонтального різновиду комунікації та самоорганізації, оформлюються дозвіллі культурні практики, засновані так само на неієрархізованій комунікації, гарантими існування якої є молодіжна суб'єктність інтеракцій, міське середовище їх здійснення, нічний темпоральний режим.

Таким стає флетінг, а потім клабінг. Названі явища покликані задовольняти незвичні, експериментальні естетичні смаки. Молодь збиралася на квартирах (від англійського «flat» - квартира) когось зі свого кола для співів під гітару, читання віршів, медитації та ін. Однак реакція несприйняття з боку решти соціального оточення витіснила цей вид дозвілля на неконтрольований маргінес – у підвали, гаражі та в нічний період доби. Таким чином, клабінг є організаційною формою існування неієрархізованого спілкування (горизонтальної комунікації поза домінуючими соціальними приписами), експериментальної мистецької практики (переважно у сфері музики), міського нічного дозвілля.

Яскравим у цьому плані є приклад одного з перших та найвідоміших нью-йоркських клубів – «Студія 54». Він відкрився 1977 року як нічний клуб для неординарних особистостей. Був обладнаний найпрогресивнішою акустичною технікою, завдяки чому дискотеки у клубі стали культовою подією. Менеджер закладу, Стів Рубелла, особисто здійснював фейс-контроль на вході, критерієм отримання перепустки виступало не гучне ім'я чи гроші, а неординарність відвідувача. Багатьом тогочасним знаменитостям так і не вдалося побувати у клубі, однак дехто став завсідником закладу – Лайза Мінеллі, Енді Уорхол, Елізабет Тейлор, Мік Джаггер, Дайана Рос, Майкл Джексон, Арнольд Шварценеггер, Сильвестр Сталлоне, Джон Траволта, Кевін Кляйн.

Згодом заклад закрили з причини ухиляння від сплати податків, продаж наркотиків та аморальну поведінку відвідувачів (діагноз ВІЧ став відомим широкій публіці лише за два роки після відкриття клубу). Паралельно виникали інші нічні клуби, що спеціалізувалися на окремих музичних жанрах – техно-, електро, рок і т. д. Поступово з принципу просторового забезпечення молодіжного дозвілля нічні клуби стають прихистком спеціалізованих творчих експериментів, а нині й неформального освітнього процесу. Російський дослідник Е. В. Дуков зазначив з цього приводу: «Ніч в місті непомітно перетворилась на умову для існування спеціалізованих соціальних інститутів і сама, в якомусь сенсі, стала мегаінститутом, рівноправним дню... Вона продовжує насичувати наше життя різного роду подіями, які непомітно, завдяки святкам, входять у наше життя й змушують існувати за їх правилами» [6].

Отож, клубна культура виникла у середині ХХ століття як реакція на ціннісні запити молоді, котра прагнула вже не просто виживати, а й самовиражатись. Клуб з

простору для реалізації культурних та мистецьких практик перетворився на осередок формування нової молодіжної ідентичності – на засадах демократизму, волюнтаризму, рівності.

Творчі експерименти потребували публіки для свого засвідчення. Тому молодіжні рухи запропонували нові форми комунікації. Взаємодія через інституції, що класифікували людей за рангами та приписувала їм соціальні ролі, заперечувалася тогочасною молоддю, в тому числі й демонстративною девіантною поведінкою – сексуальною свободою, вживанням наркотиків, туристичним чи екологічним кочівництвом тощо. Нові комунікативні практики, у формі флетингів та клабінгів, засвідчили потребу в особистому емоційному контакті співрозмовників, фоном чого ставало мистецтво: нові літературні та музичні жанри. Саме ці мистецькі «клуби за інтересами» й вивели тогочасні молодіжні шукання з культурного маргінесу на рівень мейнстріму. Девіантні практики відійшли в історію, а клабінг перетворився на мистецько-розважальну індустрію сучасного міста.

Література:

1. Сумченко І. Особливості сприйняття простору і часу в традиційній культурі / Ірина Сумченко // Докса. – Вип. 15. – 2010. – С. 302-311
2. Левада Ю. А. Традиция // Философская энциклопедия: В 5-ти тт. / Под ред. В. Ф. Константинова. – Т. 5. – М. Советская энциклопедия, 1970. – С. 140.
3. Кравцова М. Е. История культуры Китая / Марина Евгеньевна Кравцова. – СПб: Лань, 2003. – 416 с.
4. Грязнов А. Н., Грязнов И. М., Гилемханова Э. Н. Клаббинг как новая форма зависимости // Казанский педагогический журнал. - № 1. – 2010. – С. 117-122.
5. Арендт Г. Становище людини / Ганна Арендт; [пер з англ.]. – Львів: Літопис, 1999. – 254 с.
6. Дуков Е. В. Ночная культура: освоение новых пространств, жанров и форм / Евгений Викторович Дуков. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://sias.ru/publications/magazines/kultura/vypusk-3/prikladnaya-kulturologiya/593.html>

УДК 141.2:316.721.01

Балабушка В. А.

Київський національний університет культури і мистецтв

СОЦІАЛІЗАЦІЯ СЕРЕДНЬОВІЧНИХ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ТРАДИЦІЙ АРХІТЕКТУРИ ЧЕРНІГОВА

У статті розкривається процес спадковості євроукраїнських історико-культурологічних традицій, що зародилися в стародавні часи спільної культури європейських народів. На теренах України-Руси відбувалися трансформаційні культурні проекти ще з античного періоду історії культури. Центром вкорінення зразків греко-римського культурного розвитку було Північне Причорномор'я. В період християнізації України-Руси цей процес набуває масштабного поширення. На прикладі архітектурного